

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֶמְדַּת יָמִים HEMDAT YAMIM

כי תצא תשע"ד פרשת שבוע

כבוד האדם

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

פרשתנו משופעת בנושאים הלכתיים רבים. הפעם נעסוק בנושא, שנראה במבט ראשון בבחינת "הלכתא למשיחא", אבל לא כך הם הדברים.

שנים מן הפסוקים בפרשה, עוסקים בחובה לשמור על כבוד האדם גם אם הוא פושע והוא נתחייב בעונש החמור ביותר בבית הדין, עונש מוות. במקרה זה, העונש כולל גם תליה (בסוגיא בסנהדרין מה /מו דנים חז"ל בפרטי הלכה זו). התורה מזהירה:

"וכי יהיה באיש חטא משפט מות והוקמת ותלית אתו על עץ: לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלהים תלוי ולא תטמא את אדמתך אשר יקנק אל היך נתן לך נחלה" (דברים כ"א כב-כג). מדובר על תליה לזמן קצר (כנראה חלק מהליך הכפרה וההרתעה) תוך שמירה על כבודו ואי ביזויו של התלוי. התורה מזכירה לנו כי גם המוענש נברא בצלם אלקים, כל בזיון מיותר הוא פגיעה כביכול כלפי מעלה, ח"ו.

האזהרה "ולא תטמא את אדמתך" מופיעה רק פעמיים בכל התורה כולה. בנוסף על האזהרה בפרשתנו נפגשו באזהרה זו גם בסוף ספר במדבר. שם מצינו:

"ולא תקחו כפר לנפש רצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת: ולא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו... ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה כי הים הוא יחניף את הארץ ולא ארץ לא יכפר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שפכו: ולא תטמא את הארץ אשר אתם ישבים בה אשר אני שכן בתוכה כי אני יקנק שכן בתוך בני ישראל" (במדבר ל"ה לא-לד). בפרשיה זו הכיוון הפוך. התורה איננה מאפשרת ויתור למי שנתחייב עונש מוות. השארתו של הרוצח על פני האדמה מחניפה ומטמאת את הארץ. המרת עונש המוות של הרוצח בקנס כספי או גלות אסורה בהחלט. כשם שהתעללות בגויות או ביזוי המת בהשארתו תלוי מחניפה ומטמאת את הארץ, כך גם הוויתור לרוצח מחניף ומטמא. אין צורך להוסיף כי אם הוויתור לרוצח מחניף ומטמא, ברור שרצח עצמו גורם לכך פי כמה וכמה. כידוע "לא תרצח" מופיע בעשרת הדיברות והוא אחד משלשת העברות החמורות ולכן גם בית הדין מעניש בעונש מוות רק לעתים רחוקות ביותר. היחס לחיי אדם והזהירות בנושא זה, הם מאבני היסוד של תורת ישראל.

ההדרכה המלאה והמקיפה של התורה כוללת את שתי ההלכות גם יחד. למרות האמור לעיל, לעתים יש צורך להרוג ולקחת נפש של אדם, אם בגלל שנתחייב מיתה בבית הדין ואם בגלל שהשתתף במלחמה כנגד עם ישראל וכחלק מהמלחמה היה צורך להרגו.

ויתור ואי הריגה בשני המקרים אסור ומטמא את הארץ. מאידך גיסא ביזוי המת והתעללות בו גם הוא אסור והמעבר על איסור זה גם הוא עלול לטמא את הארץ.

דווקא בימים אלה, שברחבי המזרח התיכון רבו הרוצחים וחוטפי הגופות, רבו המתעללים בחיים או במתים, הרימו ראש אנשי הכנופיות השפלות - אנשי חמאס, דעאש, חיזבאללה ושאר מרעין בישין, שאינם מכירים כלל וכלל בערך שנקרא כבוד האדם, בולט עם ישראל ובולט צבא ההגנה לישראל לטובה מעל ומעבר, למרות כל הניסיונות להכפישו.

הבה נתפלל כי נזכה לקיים את שני הציוויים, נפגע בכל אויבי ישראל הקמים עלינו ונשמור על רמתו המוסרית הגבוהה של צבאנו.

לע"נ
רבי יעקב בן אברהם ועיישה
וחנה בת יעיש ושמחה
סגן ז"ל

לע"נ
ר' מאיר בן
יחזקאל שרגא
ברכפלד ז"ל

לע"נ
מרת סוזי (שרה)
ונגרובסקי ע"ה
נלב"ע י' בתמוז תשע"ד

לע"נ
הרב יוסף מרדכי
שמחה שטרן ז"ל
נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד

לע"נ
הרב אשר וסרטייל ז"ל
נלב"ע
ט' בכסלו תשס"ט

לע"נ מר שמואל שמש ז"ל, חבר הנהלת 'ארץ חמדה', נלב"ע י"ח בסיוון תשע"ד

ERETZ HEMDAH

2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il

ארץ חמדה ע"ר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

web-site: www.eretzhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חמדת הדף היומי

מחלוקת – לכתחילה או בדיעבד?

הרב אריאל כהן

הנטייה הראשונית ביחס למחלוקת היא לראותה כגורם מפלג ומחליש, וישנו רצון גדול להימנע ממנה. רבים אף רואים במחלוקת תוצאה של קטנות רוח, וכתקלה שיש לתקנה. ביטוי לכך ניתן למצוא ב**תוספתא** (סנהדרין ז, א) "משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו כל צורכן הרבו מחלוקות בישראל...".

אולם **מהגמרא** (חגיגה ג, ע"ב) עולה יחס אחר כלפי הופעת המחלוקת. הגמרא מביאה את דרשתו של רבי אלעזר בן עזריה על הפסוק (קהלת יב, יא) "דברי חכמים פדרבנות וימשמרות נטועים בעלי אספות נתנו מרעה אָחַד" – "בעלי אספות - אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין והללו מכשירין. שמא יאמר אדם: היאך אני למד תורה מעתה? תלמוד לומר: כולם נתנו מרעה אחד – א-ל אחד נתנו, פרנס אחד אמרו, מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, דכתיב (שמות כ, כא) 'וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה', אף אתה עשה אזניך כאפרכסת, וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים, את דברי אוסרין ואת דברי מתירין, את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין...". העובדה שיש מחלוקת אינה תוצאה של חולשה אנושית שאינה יכולה להכיל את התורה הא-לקית, אלא "כולם נתנו מרועה אחד" – הקב"ה נתן את התורה דווקא באופן זה שיש מטמאים ומטהרים, מכשירים ופוסלים, אוסרים ומתירים.

מה משמעותה של נתינת התורה באופן של מחלוקות?

המהר"ל (באר הגולה עמ' כ') מבאר, שכמו שבעולם הטבע, בדבר אחד יש בו כמה בחינות וצדדים, ומציין כדוגמא את העץ שיש בו כמה יסודות (מים ואוויר וכדומה), כך גם בדיני התורה יש בחינות שונות – "אין דבר אחד טמא לגמרי שלא יהיה בו צד טהרה, ויש בו צד טומאה גם כן..." (שם), וכל חכם שאומר את סברתו הוא בעצם משקף בחינה אמיתית ונכונה שקיימת בעניין זה. ולכן הגמרא (חגיגה שם) השתמשה בביטוי 'אדון כל המעשים' – שכמו שעולם המעשים – העולם הגשמי, מורכב מיסודות שונים שלעיתים הם הפוכים, כמו אש ומים, אך עדיין ברור שהקדוש ברוך ברא את שניהם, כך גם הדעות השונות הם מה' יתברך. אמנם מדגיש המהר"ל (שם) שלעניין קביעת הלכה למעשה, צריך לבדוק איזו בחינה היא יותר עיקרית וכמו בעולם הטבע, אף שדבר מורכב כאמור מכמה יסודות, עדיין יש היררכיה ביניהם. כך שפסיקת הלכה כדעה מסוימת, אינה שוללת את ערכה ומקומה של הדעה החולקת, אלא משקפת את היחס הראוי ביניהם ביחס להנהגה המעשית המתאימה למקרה הספציפי הנידון.

הגמרא מתארת שכשנאמרה דרשה זו של רבי אלעזר בן עזריה בפני רבי יהושע בפקיעין, אמר רבי יהושע "אין דור יתום שרבי אלעזר בן עזריה שרוי בתוכו...". ההורים הם מביאים את הילדים לעולם, והם גם האחראים ליצור את האיזונים בין הרצונות השונים של האחים, שלעיתים יש התנגשות ביניהם, ועליהם האחריות להכריע בין עיקר לטפל. להורה יש הערכה לכל ילד, ורצון שהוא יממש את משאלותיו ויבטא את כישרונותיו, והוא אינו מבטל חלילה את דעתו ורצונו של אחד מילדיו. אך מאידך, עליו לאזן בין השיקולים השונים ולהכריע את ההכרעה הנכונה והמתאימה. רבי אלעזר בן עזריה מבין את התפיסה הזו, לא רק במעגל האישי המשפחתי, אלא גם במישור הלאומי והתורני, ומנסה להנחילה לאחרים בדרשותיו. ומצאנו שאינו רק 'נאה דורשי' אלא גם מקיים זאת, וכדבריו **במשנה** (ברכות פ"א מ"ה) "...אמר ר' אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא...". רבי אלעזר אינו מבטל את דעתו, אך מבין שכרגע יש דעות שונות, ויגיע זמן ומקום שגם היא תתממש בפועל, כיוון שלדעה זו ישנו יסוד ומרועה אחד נתנה'.

בכך מובן מדוע אחרי המחלוקת הגדולה בין רבן גמליאל לרבי יהושע (ברכות כ"ז ע"ב), שבה היה ניסיון להגיע להכרעה חדה – האם תפילת ערבית היא רשות או חובה, ולבטל לחלוטין את השיטה האחרת, באופן שלא הוזכרה כלל בבית המדרש, וכדברי רבן גמליאל (שם) "כלום יש אדם שחולק בדבר זה?...". נבחר דווקא רבי אלעזר בן עזריה, אף שהיה צעיר בשנים לכהן בנשיאות, ולשקם את בית המדרש לאחר המחלוקת הגדולה, כיוון שבאישיותו ידע לתת את המקום לדעות השונות, ולהוות הגורם שמאחד ומגשר בין הצדדים השונים.

סיכום: אנו נוטים לראות במחלוקת תופעה שאינה רצויה ואינה ראויה, וכנובעת מחולשת האדם וחוסר השגתו. אך **מהגמרא** (חגיגה ג, ע"ב) עולה שהתורה נתנה באופן של מחלוקות – "בעלי אספות - אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין...תלמוד לומר: כולם נתנו מרעה אחד". **המהר"ל** (באר הגולה עמ' כ') מבאר, שכמו בעולם הגשמי שלכל דבר יש כמה בחינות וצדדים, אך עדיין יש מדרג של עיקר וטפל, כך גם בדיני התורה ישנם היבטים שונים. והכרעת ההלכה מבטאת את ההיררכיה בין המרכיבים השונים, לפי הזמן והמקום הספציפיים, אך אין היא מבטלת את הדעה האחרת.

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הרב יוני לביא, מנהל מוקד "חברים מקשיבים" לנוער (טל: 1599-5000-54 בכל ערב, ובאתר: makshivim.org.il)
ופעיל ב'לב אבות' - קו יעוץ להורי מתבגרים (טל': 02-9973232 ובאינטרנט levavot.org.il)

בהצלחה, ילד שלי

נכנסנו לכיתה ביחד כשידך הקטנה נתונה בתוך ידי. התיק הכחול החדש היה תלוי על גבך ובתוכו מחברות עטופות מקושטות במדבקות צבעוניות. שולחנות אפורים ומאחוריהם כיסאות קטנטנים עמדו בטורים ישרים כמו חיילים במסדר. על הלוח הלבן היו כתובות שלוש מילים בלבד. מילים קצרות ופשוטות אבל מקפלות בתוכן כל-כך הרבה. 'שלוש כיתה א' הן הכריזו לקראתנו בצהלה. מעולם לא העליתי בדעתי שמשפט קטן אחד יוכל להכות בתוכי גלים כה גבוהים. בדימויני אני ניצב בעמדה הזו בדיוק, במרחק של שנים ומקום, כשידי הקטנה עטופה בידו של אבי. הוא מלווה אותי ביום הראשון ללימודים ונפרד ממני בחיבוק כשעיניי דומעות מהתרגשות ומגעועים. אני פוקח את העיניים שמסך שקוף התחיל להציף אותן, ומביט על הילד המתוק שלצידי, הנשמה הטהורה שאלוקים הפקיד בידי לגדל ולאהוב. הנה זה קורה. עכשיו הגיע תורי ללוות אותו אל הפרק הבא בחיים. אנחנו נפרדים בנשיקה כשהוא יושב במקומו ומחייך בצפייה, ואני צועד לאחור ומנופף לו לשלום. כמה שתחשוב ותדבר על אהבה לא יהיה לך מושג עד כמה עוצמתית היא יכולה להיות, עד שתזכה לילדים משלך. את הכוכבים תהיה מוכן לקטוף למענם. אבל יום אחד יגיע הרגע שתצטרך להותיר אותם לבדם ולתת להם לעשות את הצעדים הבאים בעצמם. לא קל להורים לתת לדבר הזה לקרות. אבל כנראה שכך היא דרך העולם, ולך לא נותר אלא לשאת בלב תפילה חרישית למען הילד שאתה כל-כך אוהב.

בן יקר, תמיד היית ילד סקרן ומלא שאלות. לא נתת לשום דבר לעבור לידך מבלי שתשאל ותחקור ותנסה להבין. בקשה אחת לי אליך. אל תאבד את הנכס הזה כשתגדל. אלוקים העניק בך תיאבון בריא לדעת ולהבין, אנא אל תיתן לבני אדם לכבות לך אותו.

קיבלת מתנה של תמימות ושל טוהר. שמור עליהם מכל משמר. הם מצרך נדיר ויקר ביותר בעולם שלנו. תזכור תמיד שידע הוא דבר חשוב מאוד, אבל אדם הוא הרבה יותר מאשר מאגר אינפורמציה. יותר משחשוב לי מה תדע, מתוק שלי, איכפת לי איזה מין בן אדם תהיה. אילו מידות יהיו לך ואיך תתייחס לסובבים אותך.

אני רוצה שתשקיע בלימודים אבל תזכור תמיד שלימודים זה לא הכול. שתהיה מוכן לוותר לפעמים על ציון כדי ללמוד עם חבר מתקשה ולעזור לו לקבל קצת יותר. השמחה שתהיה לו באותו רגע תהיה שווה לך יותר מאשר עוד כמה נקודות על הנייר. הייתי רוצה מאוד שכדי שמישהו אחר לא יתבזה או יושפל אתה תהיה מוכן לעשות הרבה מאוד, כולל לשלם מחיר אישי.

אני מאחל לך, ילד שלי, שגם אם תיכשל - ואתה תיכשל, שגם אם תיפול - ואתה תיפול, לא תיתן לזה לשבור את רוחך. "אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם", קבעו חז"ל. המורים הכי טובים שלנו, המנופים שהרימו אותנו הכי גבוה, הם דווקא אלו המרים והמעיקים, שהצריכו אותנו לחשוק שפתיים ולהזיע או להזיל דמעה צורבת.

אני מקווה שבמקום לצלם את עצמך לדעת ולהפיץ את הסלפי שלך בכל מרחבי הרשת, תתמקד בלבנות את עצמך ולפתח את אישיותך. שתזכור שהדברים השווים ביותר הם דווקא אלו שלא משתפים אותם עם כל העולם, אלא שומרים אותם בצניעות במקום הנכון כי שם, במקום הסמוי, שרויה הברכה.

אני מאחל לך שיהיו לך הרבה חברים (ואני לא מדבר על הפייסבוק...) ושתדע לבחור אותם לא בגלל החיוך הפוטוגני או המעמד החברתי, אלא בזכות האיכות הפנימית ומה שהם נושאים בליבם.

אני מקווה שבעולם ששועט קדימה בקצב מטורף תדע לפתח דווקא את שריר הסבלנות שלך. שתזכור שיש דברים בחיים שלא קורים בקצב הסמס והמיקרוגל, ושלפעמים התהליך והבנייה ההדרגתית חשובים לא פחות מהתוצאה הסופית. מי שלא יידע לקחת נשימה עמוקה ולהמתין באורך רוח עד שהדברים יקרו - יחמיץ אוצרות גדולים.

אני מקווה שתהיה חלק מן החברה אבל שלא תשתעבד אליה. שתוביל ותמשוך בעקבותיך אחרים, ולא תיגרר אחרי הזרם למקומות שאחר כך תתחרט עליהם.

אני מבקש, יקירי, שתזכור תמיד שכמה שתהיה אהוב ומוקף חברים וידידים, משפחה יש רק אחת! אמא שלך ואני נמשיך להיות כאן בשבילך ולאהוב אותך בכל מקום ובכל מצב שתהיה בו. תדע שגם אם לפעמים נסרב למלא את בקשתך או אפילו נכעס על דבר שעשית - זה רק בגלל שכל-כך איכפת לנו ואנחנו דואגים לדבר היקר לנו ביותר בעולם - אתה!

אני מברך אותך שתזכור תמיד שאתה לא לבד. יש מישהו שם למעלה, שמלווה ומשגיח עליך, אוהב ודואג יותר משאתה יכול להעלות בדעתך. בכל רגע שתישא אליו את עיניך ותפתח את ליבך, תוכל להתחבר אליו ולשאוב כוח והארה בדרכך.

להתראות ילד שלי ודרך צלחה,
אוהב אותך מאוד,
אבא

* מוקדש לליאל נתן שהתחיל השבוע כיתה א'

יפורסם בעלון 'שבת בשבתו'

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ט)

Dortmund, Germany

דורטמונד, גרמניה

תמוז תש"ע

מילת תינוק ללא הסכמת האב

השאלה

בקהילתנו אישה יהודיה המעוניינת למול את בנה כבן חודש וחצי. בעלה היהודי מתנגד לכך והיא מבקשת שנעשה זאת ללא ידיעתו. האם אנו רשאים לסייע בידה?

תשובה

- החיוב למול את הבן מוטל על האב¹.
- כשאין האב מבצע את חובתו, החיוב עובר לבית הדין². בית הדין מייצג את כלל ישראל ובמקום שאין ב"ד החיוב עובר לכל מי שבידו למול³.
- לכן, מבחינה הלכתית, חובה עליכם לסייע בידה למול בנה.
- עליכם לבדוק גם את ההשלכות החוקיות על פי חוקי המדינה במקומכם. כל פעולה כנגד החוק עלולה להיות בעייתית גם הלכתית וגם מבחינת חילול השם שעלול לנבוע ממנה והחכם עיניו בראשו.

¹ קידושין (כט ע"א) משנה וגמרא (שם).

² גמרא (שם): "והיכא דלא מהליה אביה מיחייביה בי דינא למימהליה" וכן נפסק בשו"ע (יו"ד סי' רסא סעי' א): "אם לא מל האב את בנו חייבים ב"ד למולו". וכ"כ הרמ"א שם: "ואין מלין בנו של אדם שלא מדעתו א"כ עבר האב ולא מלו בית דין מלין אותו בעל כרחו".

³ ש"ך (שו"ע חו"מ סי' שפב ס"ק ד)

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

יצא לאור! שו"ת במראה הבזק, חלק שמיני.

תשובות לשאלות מרבני הגולה. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילון.
יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.
זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

